

Informacijska preopterećenost u 21. stoljeću

Bogdanović, Lovro

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:654498>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-15**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Odsjek za informacijske znanosti

Preddiplomski studij informatologije

Lovro Bogdanović

Informacijska preopterećenost

Završni rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Boris Bosančić

Sumentor: dr. sc. Tamara Zadravec

Osijek, 2021.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Odsjek za informacijske znanosti

Preddiplomski studij informatologije

Lovro Bogdanović

Informacijska preopterećenost

Završni rad

Društvene znanosti, polje informacijske i komunikacijske znanosti,
grana informacijski sustavi i informatologija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Boris Bosančić

Sumentor: dr. sc. Tamara Zdravec

Osijek, 2021.

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

Obveza je studenta da donju Izjavu vlastoručno potpiše i umetne kao treću stranicu završnog odnosno diplomskog rada.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, datum

17. 9. 2021.

Loriso Bogdanović, 0122226036
ime i prezime studenta, JMBAG

Sadržaj:

Sažetak.....	1
Uvod.....	2
Informacija.....	3
Informacijska pismenost.....	5
Preopterećenost informacijama	8
Utjecaj IKT-a na informacijsku preopterećenost.....	10
Posljedice preopterećenosti informacijama	12
Potencijalna rješenja informacijske preopterećenosti	15
Zaključak	17

Sažetak

Ovaj rad govori o informacijskoj preopterećenosti o kojoj se ne govori dovoljno koliko bi se trebalo govoriti. Daje pregled i razlaže pojmove kao što su informacija, informacijska pismenost, preopterećenost informacijama, posljedice informacijske preopterećenosti i moguća za rješenja za informacijsku preopterećenost.

Ključne riječi: Informacija, informacijska preopterećenost, informacijska pismenost

Uvod

Suvremeno informacijsko društvo počiva na razmjeni, manipulaciji i upravljanju informacijama. Neovisno o kojoj je djelatnosti riječ ili obrazovanju sve se svodi na prikupljanje i upravljanje informacijama. Informacija može poprimiti različite oblike i definicije ovisno o kontekstu u kojemu se definira, ali u informacijskom društvu informaciju se može gledati kao osnovu za učenje. Znanje počiva na informaciji odnosno na podatku. Upravo je zbog toga bitno razaznati relevantnu od irelevantne informacije u čemu ključnu ulogu ima pretraživanje informacija. Jedno od obilježja modernoga društva su nagle i brze promjene koje utječu na društvo u cjelini, brzina kojom se informacije razmjenjuju, mijenjaju i zastarijevaju brža je nego ikada. Sve se to događa zahvaljujući naglom razvitku informacijske i komunikacijske tehnologije i interneta. Ljudi često zaboravljaju koliko smo ovisni upravo o IKT-u i internetu u svakodnevnom životu, bilo to u poslovanju, obrazovanju ili osobnom korištenju. Velike organizacije ovise upravo o umreženosti i korištenju tehnologije za obavljanje svoje djelatnosti. Jedan nestanak struje na duže vrijeme dovoljan je da izbací organizacije iz mogućnosti poslovanja i pojedince iz svakodnevne kolotečine listanja društvenih mreža i medijskih portala. Danas je gotovo nezamislivo kućanstvo bez informacijske i komunikacijske tehnologije, od televizije do osobnih računala, pametnih telefona i tableta. Sva navedena tehnologija daje nam pristup nekoj vrsti informacija. Količina samih informacija koje susrećemo na dnevnoj bazi je masovna i često može dovesti pojedince do stanja poznatog kao informacijska preopterećenost. To je stanje u kojemu pojedinac više nije u mogućnosti procesirati informacije te dolazi do umora i pada koncentracije. Problem je zapravo puno veći od samog pada koncentracije i ne nazire mu se skorašnji kraj.

Informacija

Informacijska je revolucija, koja se događa u posljednjih nekoliko desetljeća, dovela do velikih tehnoloških napredaka koji ljudima omogućuju nove načine kodiranja, pohrane, diseminacije i reprodukcije informacija.¹ Pohranjene informacije koje se povezuju u nacionalne, svjetske i međunarodne informacijske sustave je novi korak u 'eksploziji' znanja te je revolucionarni način generiranja, pohranjivanja, organizacije i distribucije znanja.² Razvitak industrije znanja koji se događa od obrazovanja sve do masovnih medija te razvoj informacijsko-dokumentacijskih službi dovodi do toga da sve veći broj ljudi počinje raditi u tercijarnom sektoru, a sve manje u primarnom i sekundarnom.³ Upravo time industrije znanja postaju stabilne privredne djelatnosti, a u nekim zemljama čak i ključne u pogledu ostvarivanja ukupnoga nacionalnoga proizvoda.⁴ Upravo se u sredini navedenoga nalazi informacija, odnosno znanje koje počiva na informaciji. Tehnološki razvoj, industrija znanja i sama 'eksplozija' znanja dovode do toga da informacija postaje temeljni razvojni potencijal. Organizacija znanja i sam pristup znanju postaju barem jednako važni kao i materijalni i energetske prirodni resursi.⁵ Ukoliko se informaciju pokušava definirati i protumačiti, odmah se u početku dolazi do problema. Informacija je fenomen informacijskih znanosti i ona se može definirati i tumačiti iz više aspekata, ovisno o kontekstu.⁶ Prema Bucklanduriječ informacija se može koristiti u tri značenja: informacija kao proces, informacija kao znanje i informacija kao stvar.⁷ Informacija kao proces znači da se ono što netko zna mijenja kada se osoba informira. U tom smislu informaciju se može opisati kao proces informiranja.⁸ Informacija kao znanje je slično informaciji kao procesu a opisuje informaciju kao ono što smanjuje nesigurnost stoga se gleda kao zasebno poimanje informacije, no u nekim slučajevima informacija može i povećati nesigurnost.⁹ Informacija kao stvar se odnosi na objekte kao što su dokumenti i podaci u materijalnom obliku jer dokument može imati kvalitetu prenošenja znanja i komuniciranja informacije.¹⁰ Glavna karakteristika informacije, odnosno znanja jest da je ono nematerijalno. Čovjek znanje ne može dotaknuti ili ga

¹Tuđman, Miroslav. Teorija informacijske znanosti. Zagreb: Informator, 1986.

²ibid

³ibid

⁴Ibid

⁵ibid

⁶ibid

⁷Buckland, Michael. Informationandinformationsystems. London: Praeger, 1991.

⁸ibid

⁹ibid

¹⁰ibid

izmjeriti.¹¹ Znanje je, kao i mišljenje ili uvjerenja, osobno i konceptualno. Upravo se zbog toga znanje mora prenijeti na materijalni način u obliku komunikacije, signala, pisanoga teksta i sl. što je zapravo srž informacije kao stvari.¹² U pogledu informacijskih znanosti informacija je osnovni fenomen te je u neospornoj povezanosti s komunikacijom.¹³ Informacija je nematerijalna i zahtjeva neki oblik komunikacije kako bi se mogla prenijeti, koristiti, obrađivati i organizirati.¹⁴ Informacija postaje ključni pojam za svaku znanost koja se bavi nekim oblikom simboličke komunikacije, stoga informacija postaje interdisciplinarnim fenomenom.

Shannon i Weaver upozoravaju na kompleksnost informacije te da se informacija može tumačiti na tehničkoj, semantičkoj i biheviorističkoj razini.¹⁵ „*Fundamentalni problem komunikacije je da na jednoj točki točno ili približno reproducira poruku odabranu na drugoj točki. Poruke često imaju značenje; to znači da one upućuju na ili su povezane s nekim sistemom s određenim fizičkim ili konceptualnim svojstvima. Ti semantički vidovi komunikacije irelevantni su za tehnički problem.*“¹⁶ Nakon toga nastaju razni modeli komunikacije u kojemu je onaj od Shannon i Weavera preteča. U svim je modelima informacija ključni fenomen odnosno entitet koji se razmjenjuje u komunikacijskom procesu a čija priroda nikada nije objašnjena niti definirana do kraja.¹⁷ Ukoliko se toliko kompleksan fenomen kao što je informacija želi definirati, potrebno je proučavati njegove manifestacije.¹⁸ Informaciju se u tom slučaju može promatrati na razne načine od kojih je jedan kao svojstvo materije. Takvu interpretaciju zastupa dobar dio sovjetskih autora.¹⁹ U suštini oni informaciju promatraju i interpretiraju pomoću teorije odraza odnosno kao sadržaj odraza. U početku se informacija smatrala odrazom objektivne stvarnosti no dolazi se do tumačenja da informaciju ne određuje samo sadržaj već i forma objekta.²⁰ Stoga, autori razlikuju dvije vrste informacija: objektivnu informaciju koja čini svojstvo materije i idealnu ili subjektivnu informaciju koja odražava individualnu svijest o objektivnoj informaciji.²¹ Iz toga je teorijskog okvira izvedena teza da se informacijska znanost bavi znanstvenim informacijama odnosno onima koje

¹¹ibid

¹²Buckland, Michael. Information and information systems. London: Praeger, 1991.

¹³ Tuđman, Miroslav. Teorija informacijske znanosti. Zagreb: Informator, 1986.

¹⁴ibid

¹⁵ibid

¹⁶ibid

¹⁷ibid

¹⁸ Ibid.

¹⁹ibid

²⁰ Tkalac, Slavko; Tuđman, Miroslav. Informacijske znanosti i znanje. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1990.

²¹ibid

proizlaze kao rezultat znanstvene djelatnosti. Informaciju se također može, po A. D. Prattu, promatrati kao događaj. On drži da informaciju treba promatrati kao događaj koji se događa u komunikacijskom procesu, u tom kontekstu obrazlaže informaciju kao promjenu predodžbe do koje primalac dolazi kada primi poruku.²² Poimanje informacije kao samog fenomena svodi se na to da ga treba promatrati u traženom kontekstu.

Informacijska pismenost

Tehnološki napredak i promjene koje unosi u društvo odražavaju se na društveni, emocionalni i kognitivni razvoj pojedinaca.²³ Sve se učestalije govori o utjecaju tehnologije na cjelokupan razvoj mlađe populacije. Interes pobuđen za teme vezane uz mlade i tehnologiju može se vidjeti i na terminološkoj razini gdje se pronalaze termini kao što su *net generacije*, *Google generacije*, *digitalni urođenici*, *cyber-djeca*, *kolaborativne generacije* i sl.²⁴ Vještine korištenja informacijsko-komunikacijske tehnologije su rezultat odrastanja u tehnološki zasićenome okruženju u kojemu su tehnološke naprave poput pametnih telefona, tableta i računala sastavni dio života.²⁵ Generacije koje odrastaju na takav način drugačije procesuiraju informacije i uče.²⁶ Digitalno je okruženje dalo još veći naglasak na povezanost informacijskog ponašanja i učenja.²⁷ Novi obrazovni prostori su u najmanju ruku hibridni, hipermedijski, elektronički i mrežni.²⁸ U takvim obrazovnim prostorima pojedinci uče u isto vrijeme iz analognih i digitalnih izvora te aktivno ulaze u potragu za informacijama. Rezultat takvog načina učenja je aktivna potraga za informacijama i konstruiranje novih znanja, za razliku od pasivnog primanja informacija.²⁹ U takvom okruženju informacijski izvori dobivaju potpuno novu ulogu u obrazovnome procesu.³⁰ Nadalje, proces učenja u takvome okruženju zahtjeva visok stupanj individualnosti i osposobljenost za samostalno učenje u vidu

²² Tkalac, Slavko; Tuđman, Miroslav. *Informacijske znanosti i znanje*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1990.

²³ Lazić-Lasić, Jadranka, Sonja Špiranec i Mihaela Banek Zorica. Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjivanju. *Medijska istraživanja* 18, br. 1 (2012): 125-142. <https://hrcak.srce.hr/85384>

²⁴ibid

²⁵Ibid

²⁶Zubac, Andreja i Anita Tufekčić. *Informacijska pismenost u svijetu i Hrvatskoj – rad školskoga knjižničara u osnovnoj školi*. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 57, br. 4 (2014): 221-238. <https://hrcak.srce.hr/142320>

²⁷ibid

²⁸ibid

²⁹ Doyle S. Christina. *Information literacy in a n Information society: A concept for the information age*. New York: ERIC Clearinghouse on information & technology, 1994.

³⁰ibid

informativskih izvora. Potrebno je poznavati različite vrste informativskih izvora, posjedovati sposobnost razvoja učinkovitih strategija pretraživanja kako bi se iz mase informacija mogle izabrati one kvalitetne i relevantne.³¹ Suma opisanih znanja i vještina ujedinjuju se u koncept informativske pismenosti koja predstavlja ključnu pismenost u skupu pismenosti 21. stoljeća.³²

Čimbenici koji su nametnuli pojavu termina informativska pismenost pojavljuju se u vidu eksplozije informacija sredinom 20. stoljeća, razvojem informativskog društva.³³ Šire preuzimanje koncepta ponajprije se događa u društvima gdje su učinci informativskog društva bili najvidljiviji i najrazvijeniji poput SAD-a.³⁴ U 40 godina od početka definiranja informativske pismenosti ponuđeno je mnogo definicija ali najnavođenija je ostala definicija ALA-e. ALA definira informativski pismenu osobu kao osobu koja je naučila kako učiti te kako pronaći informacije i kako ih koristiti na način koji je svima razumljiv.³⁵ Upravo je ta definicija popraćena popisom kompetencija koje informativski pismena osoba treba posjedovati. Navodi se kako informativski pismena osoba treba biti svjesna potrebe za informacijom, kako mora moći prepoznati informaciju koja bi mogla riješiti problem, kako treba znati pronaći potrebnu informaciju, kako treba znati vrednovati i organizirati informaciju te učinkovito koristiti informaciju.³⁶

Jedan od prvih koraka širenja informativske pismenosti i uključivanja iste u obrazovanje događa se u knjižnicama kada je AASL (American Association of School Librarians) izdao upute za medijski program školskih knjižnica.³⁷ Upute su nazvali „Moć informacije“ (eng. Informationpower). Cilj programa bila je vizija u kojoj se medijski program u školskim knjižnicama koristi kako bi znatno proširio pristup informacijama i idejama te njihovu upotrebu od strane profesora i učenika.³⁸ Misija programa koju navode bila je osigurati da učenici i školsko osoblje budu učinkoviti korisnici ideja i informacija.³⁹ Upute koje AASL daje školskim knjižnicama vezane su uz davanje intelektualnog i fizičkog pristupa građi u svim formatima, davanje uputa za poticanje kompetentnosti i poticanje interesa za čitanje, istraživanje i korištenje informacija te suradnja između profesora kako bi kreirali strategije za

³¹ Doyle S. Christina. Information literacy in an Information society: A concept for the information age. New York: ERIC Clearinghouse on information & technology, 1994.

³² ibid

³³ ibid

³⁴ ibid

³⁵ ibid

³⁶ ibid

³⁷ ibid

³⁸ ibid

³⁹ ibid

učenje kojima će se pozitivno utjecati na sve učenike.⁴⁰ Upravo tim događajem školski knjižničar postaje jedna od ključnih osoba u procesu učenja te se u obrazovnom procesu počinje davati naglasak na čitanje, pretraživanje i korištenje informacija.⁴¹ Upravo je to ono što čini informacijsku pismenost i informacijski pismenu osobu.⁴²

O informacijskoj se pismenosti intenzivno govori u kontekstu obrazovanja i temeljnih kompetencija koje suvremeni čovjek mora imati.⁴³ Upravo se zbog toga informacijska pismenost smatra pismenošću 21. stoljeća uz, naravno, ostale pismenosti koje mogu uključivati informatičku, digitalnu, medijsku, internetsku i sl.⁴⁴ Pismenosti se na primjer po Bawden-u mogu podijeliti na jednostavnije pismenosti zasnovane na vještinama kao na primjer računalna, elektronička, medijska i knjižnična te na digitalnu i informacijsku pismenost koje osim vještina zahtijevaju znanje, razumijevanje i stavove te su kao takve neophodne u zahtjevnim informacijskim prostorima.⁴⁵ Ukoliko koncept informacijske pismenosti promatramo iz perspektive teorije širega područja informacijskih znanosti, informacijska pismenosti sama po sebi zahtjeva i druge oblike pismenosti jer zahvaća različite pojavnosti informacija.⁴⁶ Informacije se mogu protezati od oralnih, analognih pa sve do digitalnih izvora, stoga se u informacijskoj pismenosti isprepliću sposobnosti korištenja knjižnica, digitalne građe, medija te tiskanih izvora. Stoga se informacijsku pismenost može smatrati krovnom pismenošću.⁴⁷

⁴⁰ibid

⁴¹ Doyle S. Christina. Information literacy in an Information society: A concept for the information age. New York: ERIC Clearinghouse on information & technology, 1994.

⁴²ibid

⁴³ Lazić-Lasić, Jadranka, Sonja Špiranec i Mihaela Banek Zorica. Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjivanju. Medijska istraživanja 18, br. 1 (2012): 125-142.

<https://hrcak.srce.hr/85384>

⁴⁴ibid

⁴⁵ibid

⁴⁶ibid

⁴⁷ibid

Preopterećenost informacijama

Mnogi smatraju da je 'preopterećenost informacija' novi pojam, odnosno problem s kojim se danas susrećemo.⁴⁸ Preopterećenost informacijama je pojam koji postoji već više od 50 godina, a čak su i prije toga ljudi ukazivali na zabrinjavajući porast količine informacija s kojima se moraju nositi u svakodnevnome životu.⁴⁹ Problem preopterećenosti informacijama je i dalje među nama te mu se ne vidi skorašnji kraj. Na problem preopterećenosti informacijama prvi se puta službeno ukazuje 1963. godine kada Znanstveni savjetodavni odbor američkog predsjedništva izdaje izvješće u kojemu ukazuju da se protiv 'eksplozije informacija' moguće boriti samo ako se prikupe znanstvenici koji su voljni raditi na prikupljanju, odabiru i sintetizaciji informacija.⁵⁰ Sve do danas problem se nije stavio pod kontrolu i u svijetu iz dana u dan dolazi do eksponencijalnog rasta u količini i formatima informacija. Takva činjenica nije začuđujuća s obzirom na, također eksponencijalan, rast i razvoj informacijske i komunikacijske tehnologije.⁵¹ Napor u kontrolu problema najviše ulažu knjižnični i informacijski stručnjaci (LIS) koji pokušavaju sistematično riješiti problem bibliografskom kontrolom i raznim načinima upravljanja informacija.⁵² Međutim, siguran način za kontrolu preopterećenosti informacija nije pronađen.⁵³

Informacije su jedan od najvažnijih resursa koje čovjek ima. Industrijska revolucija i inovacije koje se događaju u 18. i 19. stoljeću generirale su goleme količine informacija i znanja koje su zaslužne za društveni, ekonomski i kulturalni razvoj 20. stoljeća.⁵⁴ Gledano iz perspektive informacije, najveći se rast događa razvojem WWW-a (World Wide Web) kojim je svijet postao istinski orijentiran na informacije.⁵⁵ Inovacije i razvoj tehnologije koji se dogodio u posljednjih 50 godina omogućio je čovjeku veći pristup informacijama nego ikada u povijesti. Informacija je uistinu dvosjekli mač, zbog informacije postoji moderno društvo kakvo znamo, ljudi su naučili kako učiniti politički sustav funkcionalnim, a građani su slobodniji zbog diseminacije informacija koje osnažuju pojedinca.⁵⁶ Ali s povećanom količinom informacija dolazi do problema. Problemi se događa kada pojedinac mora provoditi sve više vremena

⁴⁸ Todorović, Neda. Zagađenje preobiljem informacija. CM komunikacija i mediji 17:87-93.

⁴⁹ ibid

⁵⁰ HoqGausulMostak, Kazi. Information overload: Causes consequences and remedies: A study. //Philosophy and progress vols. LV-LVI/2014, 49-64

⁵¹ ibid

⁵² ibid

⁵³ ibid

⁵⁴ ibid

⁵⁵ ibid

⁵⁶ ibid

probirajući kroz izrazito velike količine informacija kako bi došao do onih koje su mu potrebne.⁵⁷ Danas ljudi imaju sve manje vremena za takve aktivnosti što čini preopterećenost informacijama problem čiji intenzitet ne opada već, naprotiv, raste iz dana u dan.⁵⁸

Alvin Toffler je čovjek koji je 70ih godina popularizirao pojam 'informatička preopterećenost' definirajući istu kao poteškoće s kojima se osoba suočava pri donošenju odluke u prisutnosti prekomjernih informacija. Generalno gledajući, do informatičke preopterećenosti dolazi kada korisnik nije u mogućnosti obrađivati informacije zbog njihove veličine i obujma.⁵⁹ Mayer također nudi objašnjenje informatičke preopterećenosti definirajući ju kao stanje koje premašuje kapacitet čovjeka za obradu informacija.⁶⁰ Preopterećenost informacija se često povezuje upravo s onim o čemu govori Mayer, a to je sposobnost korisnika informacije za obradu informacija.⁶¹ Ako čovjek nema potrebu za informacijom onda nema potrebu niti za obradom informacije, no ukoliko čovjek ima potrebu za informacijom, odnosno kako raste količina informacija na koje čovjek nailazi, tako raste i potreba za obradom istih.⁶² Nakon određene granice odnosno kada čovjek dobije više informacija nego što može obraditi, nastupa preopterećenost informacija što je u principu točka nakon koje sposobnost za obradu informacija i donošenje odluka opada.⁶³ Sve informacije koje korisnik primi nakon toga neće se obraditi te mogu dovesti do zablude i mogu imati negativan utjecaj na sposobnost pojedinca da postavi prioritete i sjeti se prethodnih informacija.⁶⁴

Informatičku preopterećenost može uzrokovati više stvari, no pet glavnih uzroka su najčešće postojanje više izvora informacija, preobilje informacija, poteškoće u upravljanju informacijama, prečesto zaprimanje nevažnih informacija te nedostatak vremena od strane korisnika da informaciju analizira i razumije.⁶⁵ Rast i razvoj informatičke i komunikacijske tehnologije, osobito Internet pretraživača (tražilica) čini problem preopterećenosti još gorim. Korisnici na upite dobivaju po nekoliko stotina, čak i tisuća odgovora što zbog same količine informacija rezultira time da korisnik nije u mogućnosti provjeriti sve izvore.⁶⁶ Prelaskom naklade, portala i sl. u online sferu objavljivanja previše se informacija generira iz više izvora

⁵⁷Jacoby, Jacob. "Perspectives on Information Overload." *Journal of Consumer Research* 10, no. 4 (1984): 432-35. <http://www.jstor.org/stable/2488912>.

⁵⁸ibid

⁵⁹Hoq Gausul Mostak, Kazi. *Information overload: Causes consequences and remedies: A study.* // *Philosophy and Progress* vols. LV-LVI/2014, 49-64

⁶⁰ibid

⁶¹ibid

⁶²ibid

⁶³ibid

⁶⁴ibid

⁶⁵ibid

⁶⁶ibid

što je jedan od glavnih uzroka preopterećenja informacijama.⁶⁷ Upravo to kreira velik pritisak na korisnike koji nemaju puno vremena pronaći i analizirati informaciju.⁶⁸ Problem postaje još veći činjenicom da je na internetu puno manje relevantnih informacija od onih nevažnih koje se gomilaju na web stranicama raznih portala, na društvenih mrežama, blogovima i sl.⁶⁹ Nadalje, problem postaje još gori s činjenicom da većina ljudi nema adekvatna znanja vezana uz informacijsku pismenost kako bi u tolikim količinama informacija našli ono što im je potrebno.⁷⁰ Na problem same količine informacija također se nadovezuje i format u kojemu su informacije diseminirane.⁷¹ Stari oblici informacija kao što su dokumenti, papiri, elektronička pošta, faxevi i SMS poruke ne odlaze, a novi oblici informacija su već neko vrijeme među nama. Novi formati informacija dolaze u obliku instant poruka (Whatsapp, Viber, Messenger i sl.), wiki stranica, društvenih mreža, podcasta i sl.⁷² Čini se da problem preopterećenosti informacija dolazi u različitim oblicima jako brzo što efikasno i efektivno traženje informacije čini sve težim zadatkom.⁷³

Utjecaj IKT-a na informacijsku preopterećenost

Razvitak informacijske i komunikacijske tehnologije dobiva velik zamah u posljednjih nekoliko desetljeća.⁷⁴ Danas je IKT uvučen u sve pore obrazovanja i poslovanja organizacija. Razvitkom IKT-a i pojavom interneta čovjek je dobio najveći pristup informacijama ikada u povijesti.⁷⁵ Internet postaje središte globalnog tržišta informacijama pa čak i najavljuje kraj medija kakve znamo.⁷⁶ Ljudi danas imaju pristup internetu gdje god krenuli, bilo to kod kuće preko računala ili pametnih telefona te iz dana u dan plivaju u moru informacija.⁷⁷ Problem informacijske preopterećenosti postaje veći razvitkom IKT-a zbog brzine kojom se

⁶⁷HoqGausulMostak, Kazi. Informationoverload: Causesconsequencesandremedies: A study. //Philosophyandprogressvols. LV-LVI/2014, 49-64

⁶⁸ Todorović, Neda. Zagađenje preobiljem informacija. CM komunikacija i mediji 17:87-93.

⁶⁹ibid

⁷⁰ibid

⁷¹ibid

⁷²ibid

⁷³ibid

⁷⁴SakinahMarwati, Awit; RumataMutiaara, Vience. TheImpactof Internet InformationandCommunicationLiteracyandOverload, as Well as Social Influence, on ICT Adoption by RuralCommunities. // Asian-Pacific Journal ofrural development 2020, 155-174.

⁷⁵ibid

⁷⁶ibid

⁷⁷ibid

informacije generiraju, diseminiraju i zastarijevaju.⁷⁸ Količina vijesti i informacija koje čovjek primi veća je nego ikada u povijesti i nemoguće je svaku informaciju provjeriti, istražiti i razumjeti, a sve zahvaljujući eksponencijalnom razvitku tehnologije.⁷⁹ Ljudi postaju umorni od količine informacija na koje svaki dan nailaze u obliku vijesti na portalima te objavama na društvenim mrežama. Upravo zbog količine informacija koje je nemoguće provjeriti dolazi do iskrivljavanja istine koju poznajemo u obliku 'fakenews-a'.⁸⁰ Također, zbog izloženosti tolikoj količini informacija vrijeme potrebno za pronalaženje onih koje su potrebne dramatično je duže što može imati itekako velike posljedice na čovjeka u smislu socijalizacije i mentalnog zdravlja.⁸¹ Razvitak IKT-a također ima i pozitivne strane kao što su dostupnost informacija bilo kome bilo kada.⁸² Uz suvremenu tehnologiju neinformiranost nema izgovor jer su sve informacije dostupne na internetu. Internet je tehnologija slobode koju svatko može koristiti u svoju korist, također može dati moćnima slobodu da tlače neinformirane.⁸³ Internet je simbol novoga društva, a kod ljudi se i danas vidi strah od toga što će donijeti nove tehnologije u pogledu društva, kulture, zapošljavanja i sl. isto kao i u vrijeme njegova nastanka.⁸⁴ Sve su to objektivne kritike, no preopterećenost informacijama koju Internet donosi zajedno sa razvitkom IKT-a je ono manje objektivno, manje podložno kvantifikaciji, a govori se o osobnom osjećaju nedostatka kontrole i ubrzanja života.⁸⁵ Strah od promjene je prirodan za ljudsko biće, no čovjek se mora razvijati i poticati inovaciju. Ipak, kada govorimo o internetu i IKT-u postoji podosta izazova na koje nije odgovoreno.⁸⁶ Mreža interneta omogućuje slobodnu komunikaciju, no infrastrukturu mreže je moguće posjedovati i kontrolirati pristup što se može raditi iz pristranih razloga te političkih ili komercijalnih interesa.⁸⁷ Na kraju takva bitka oko pristupa i kontrole infrastrukture postaje bitka za slobodu. Sljedeći izazov koji dolazi sa razvitkom IKT-a i interneta je obrazovanje odnosno stjecanje intelektualne sposobnosti za cjeloživotno učenje. Informacijska i informatička pismenost ključne su pismenosti potrebne modernom čovjeku.⁸⁸ Upravo to dovodi u pitanje cijeli sustav

⁷⁸Castells, Manuel. Internet galaksija: Razmišljanja o internetu, poslovanju i društvu. Zagreb: Naklada Jesenski i turk, 2003.

⁷⁹ibid

⁸⁰ibid

⁸¹ibid

⁸²HoqGausulMostak, Kazi. Informationoverload: Causesconsequencesandremedies: A study.

//Philosophyandprogressvols. LV-LVI/2014, 49-64

⁸³ibid

⁸⁴Castells, Manuel. Internet galaksija: Razmišljanja o internetu, poslovanju i društvu. Zagreb: Naklada Jesenski i turk, 2003.

⁸⁵ibid

⁸⁶ibid

⁸⁷ibid

⁸⁸ibid

obrazovanja razvijen tijekom industrijskog doba.⁸⁹ Prije nego što je moguće obrazovati djecu o tome zašto i kako pretraživati informacije potrebno je restrukturirati obrazovanje i obučavati nastavnike koji su digitalni pridošlice, potrebna je nova pedagogija koja će se temeljiti interaktivnosti i razvoju autonomnih sposobnosti za učenje.⁹⁰ Upravo navedeni argument je problem sadašnjeg obrazovanja jer djeca sjede, slušaju i izuzetno malo rade sami.⁹¹ Obrazovanje kakvo poznajemo temelji se na 'serviranju' informacija i onoga što se od učenika očekuje da zna, što je potpuna suprotnost od realnosti gdje se čovjek nalazi u dramatično velikim količinama informacija u kojima da bi se snašao mora imati skup vještina za pretraživanje i evaluaciju informacija.⁹²

Posljedice preopterećenosti informacijama

U 21. stoljeću svaki čovjek s pristupom internetu i računalom ili pametnim telefonom može doći do neizmjerljivo velikog broja informacija te može dijeliti svoje misli i stavove sa milijunima drugih ljudi.⁹³ Kako bi se opisao učinak preopterećenosti informacija na modernoga čovjeka prvo je potrebno riječ preopterećenost informacijama staviti u kontekst.⁹⁴ Tvrtka koja se bavi istraživanjima na području informacijskih tehnologija, telekomunikacija i korisnicima istih IDC (International Data Corporation) procjenjuje da je 2009. proizvedeno 800 000 petabyte-a informacija (petabyte je milijun gigabyte-a), 2010. taj broj raste na 1.2 milijuna petabyte-a, a procjenjuje se da je u 2020. godini taj broj dostigao veličinu od 35 zetabyte-a.⁹⁵ Brojke na koje se nailazi su toliko velike da ih čovjek čak i u kontekstu teško može razumjeti. Utjecaj ovolike količine informacija na čovjeka može ostaviti velike posljedice. Također, veliki je pritisak na ljudima u informacijskom sektoru koji iz dana u dan dolaze u sukob sa sve težim zadatkom prikupljanja, organiziranja, klasificiranja i očuvanja tolike količine informacija.⁹⁶ Za korisnika informacija ovolika preopterećenost je gotovo

⁸⁹Castells, Manuel. Internet galaksija: Razmišljanja o internetu, poslovanju i društvu. Zagreb: Naklada Jesenski i turk, 2003.

⁹⁰ibid

⁹¹ibid

⁹²ibid

⁹³HoqGausulMostak, Kazi. Information overload: Causes consequences and remedies: A study. //Philosophy and progress vols. LV-LVI/2014, 49-64

⁹⁴ibid

⁹⁵ibid

⁹⁶ibid

uvijek negativna.⁹⁷ Elson identificira brojne negativne posljedice informacijske preopterećenosti na korisnika informacija. Neovisno o količini informacija koje su dostupne, korisnici znaju sve manje jer je kvantiteta znanja beznačajna nasuprot dostupnih informacija.⁹⁸ Previše informacija na koje korisnik nailazi u potrazi dovode do umora i iscrpljenosti nakon čega opada koncentracija i dovodi do toga da korisnik potencijalno propušta relevantne informacije.⁹⁹ Problem koji je nemoguće ignorirati je kraći raspon pažnje koji se najviše vidi kod mladih ljudi koji u izuzetno kratkom roku gube interes za materiju, počinju se meškoljiti i brzo gube koncentraciju.¹⁰⁰ Nadalje, zbog količine informacija koje su dostupne korisnicima te zbog nedostatka informacijske pismenosti korisnici prikupljaju informacije iz nepouzdanih izvora što može dovesti do korištenja krivih ili čak lažnih informacija.¹⁰¹ Preopterećenje informacijama može dovesti i do nepovoljnih neuroloških posljedica kao što je npr. Deficit pažnje čije su karakteristike lako odvratanje pozornosti i nestrpljivost. Takvi korisnici potencijalno mogu imati poteškoće sa organiziranjem, postavljanjem prioriteta i upravljanjem vremenom.¹⁰²

Knjižnice i informacijski centri također ispaštaju jer ulažu velike napore služeći sve veći broj čitatelja u okviru proračuna koji se sve više smanjuju te su pod velikim pritiskom informacijske preopterećenosti. Knjižnice su iz dana u dan prisiljene konzultirati velik broj korisnika koji im dolaze tražeći relevantne i pouzdane informacije, a na knjižnici je probirati kroz rastući broj informacija i informacijskih izvora kako bi pronašli upravo one pouzdane što predstavlja dodatan pritisak na njihovo vrijeme i trud. Klasifikacija i katalogizacija novih i obilnih izvora informacija također može predstavljati prepreku za knjižnice koje nemaju odgovarajuće vještine upravljanja informacijama i bibliografske kontrole. Nadalje, knjižnice mogu upasti u kolotečinu informacijske preopterećenosti zbog rastućeg broja publikacija objavljenih od strane znanstvenika koji eksponencijalno raste. Također, knjižnice se i informacijski centri suočavaju sa jednom vrstom moralne dileme vezane uz savjetovanje korisnika o tome koje izvore mogu a koje ne mogu koristiti. Većina je informacija koje se slobodno pronalaze po internetu fiktivna, često nepouzdana i potencijalno opasna, a ne činjenična. Oslanjanje na takve informacije može dovesti ozbiljnih posljedica, stoga knjižničari imaju moralnu odgovornost obrazovati korisnike o razboritoj uporabi informacija.

⁹⁷ibid

⁹⁸HoqGausulMostak, Kazi. Information overload: Causes consequences and remedies: A study. //Philosophy and progress vols. LV-LVI/2014, 49-64

⁹⁹ibid

¹⁰⁰ibid

¹⁰¹ibid

¹⁰²ibid

Potencijalna rješenja informacijske preopterećenosti

S obzirom na sve veći intenzitet preopterećenja informacijama, pojedinci i organizacije traže rješenja za taj kompleksni problem.¹⁰³ Knjižnice i informacijske ustanove predvode napore jer kao upravitelji informacijama snose najveći dio problema.¹⁰⁴ Svakodnevno se postojećemu znanju dodaju nove informacije što otežava traženje, evaluaciju i dohvat informacijskim korisnicima. Informacijska pismenost ima ključnu ulogu u rješavanju problema informacijske preopterećenosti jer se definira kao skup vještina s kojima pojedinac prepoznaje potrebu za informacijom te istu zna locirati i evaluirati.¹⁰⁵ Stoga, ukoliko osoba može doseći barem osnovnu razinu informacijske pismenosti biti će u mogućnosti pronaći relevantne informacije iz različitih izvora i služiti se informacijama za rješavanje problema.¹⁰⁶ Zbog količine informacija u kojima se korisnik nalazi to nije lagan zadatak, ali kako osoba nastavlja usavršavati vještine informacijske pismenosti, dugoročno će se lakše nositi s preopterećenjem informacija.¹⁰⁷ Zbog toga je važno da knjižnice, škole i fakulteti potiču učenike i korisnike te ih obrazuju u pogledu informacijske pismenosti. Nadalje, u pogledu IKT-a i interneta web tražilice koje se koriste više puta dnevno na bilo kakav upit daju više rezultata nego što bi itko mogao probaviti stoga je važno korisnike istih naučiti pravilnom pretraživanju i postavljanju upita.¹⁰⁸ Također, suzbijanje preopterećenosti informacijama ovisi o pojedincu i o tome kako se postavi pri traženju.¹⁰⁹ Pojedinac mora preuzeti kontrolu svoga informacijskog okruženja i kritički pristupati pretraživanju, u čemu ključnu ulogu imaju informacijski stručnjaci i knjižničari koji mogu obrazovati korisnike o tome kako pretraživati.¹¹⁰ Tehnologija i software također mogu biti potencijalno rješenje informacijske preopterećenosti. Danas postoje Internet pretraživači koji omogućuju filtriranje i prilagodbu vijesti i obavijesti koje korisnik želi vidjeti. Farcast je personalizirani servis za vijesti koji dostavlja informacije na e-mail, koristi 'droide' ili elektroničke agente za pretraživanje teksta vijesti s portala s kojima je povezan i vraća samo one koji se poklapaju s korisnikovim

¹⁰³Rochat, C. Possiblesolutions to informationoverload. // SouthAfrican Journal of information management vol. 4/2002, 2(2002), 1-12

¹⁰⁴ibid

¹⁰⁵ibid

¹⁰⁶ibid

¹⁰⁷ibid

¹⁰⁸ibid

¹⁰⁹HoqGausulMostak, Kazi. Informationoverload: Causesconsequencesandremedies: A study. //Philosophyandprogressvols. LV-LVI/2014, 49-64

¹¹⁰ibid

zahtjevima.¹¹¹ Sljedeći program je WebCompass koji služi kao upravitelj za pretraživanje na internetu i koristi 45 tražilica za pretraživanje interneta prema upitu korisnika.¹¹² Ponekad vraća nepovezane i irelevantne rezultate, stoga se preporuča za pretraživanje označiti tražilice koje koriste iste Boolove operatore.¹¹³ Nadalje, program WebWhacker automatski pretražuje stranice definirane od strane korisnika na zadane upite. Nakon pretrage rezultate kategorizira i preuzima u bazu podataka koja je korisniku na raspolaganju bilo kada i ne zahtjeva povezanost s internetom.¹¹⁴

¹¹¹Rochat, C. Possiblesolutions to informationoverload. // SouthAfrican Journal of information management vol. 4/2002, 2(2002), 1-12

¹¹²Rochat, C. Possiblesolutions to informationoverload. // SouthAfrican Journal of information management vol. 4/2002, 2(2002), 1-12

¹¹³ibid

¹¹⁴ibid

Zaključak

Razvoj tehnologije kojemu smo svjedoci omogućio nam je pristup izuzetno velikom broju informacija što znači da informacijama možemo pristupiti bilo gdje i bilo kada. Razvitkom interneta i prelaskom tradicionalnih medija u digitalnu domenu porast količine informacija je masivan. Upravo zbog toga dolazi do preopterećenosti informacija i informacije je sve teže pronalaziti. Svaki se čovjek tražeći informacije na internetu barem jednom doveo u situaciji da je preopterećen i više ne zna što traži. Raspon pažnje koji se sve više smanjuje ne pomaže ovom problemu. Mladi su sve više preopterećeni informacijama koje su nevažne, mislim na informacije u obliku objava na društvenim mrežama koje nemaju nikakvu vrijednost. Uz sve navedene argumente ne čini se da je preopterećenost informacijama problem koji će se uskoro riješiti, zbog toga mislim da rješenje za ovaj problem leži u pojedincu. Ljudi trebaju osvijestiti probleme na koje nailaze prilikom traženja informacija i djelovati ovisno o problemu. Više ljudi treba početi informacije tražiti u knjižnicama i uz pomoć knjižničara te trebaju pohađati tečajeve bilo u knjižnici ili online vezane za informacijsku pismenost koja je, kao što je navedeno, jedan od glavnih problema zbog kojih se korisnici informacija dovode u stanje preopterećenosti i umora od traženja informacija. U budućnosti će možda postojati način za knjižnice kao i za pojedince da se lakše nose s ovim problemom ali zasada odgovornost je na svakome od nas da učinimo korake kako bi ovaj problem umanjili i lakše pronalazili relevantne rezultate koji su potrebni.

Literatura:

1. Tuđman, Miroslav. Teorija informacijske znanosti. Zagreb: Informator, 1986.
2. Buckland, Michael. Information and information systems. London: Praeger, 1991.
3. Tkalac, Slavko; Tuđman, Miroslav. Informacijske znanosti i znanje. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1990.
4. Lazić-Lasić, Jadranka, Sonja Špiranec i Mihaela Banek Zorica. Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjivanju. Medijska istraživanja 18, br. 1 (2012): 125-142. <https://hrcak.srce.hr/85384>
5. Zubac, Andreja i Anita Tufekčić. Informacijska pismenost u svijetu i Hrvatskoj – rad školskoga knjižničara u osnovnoj školi. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 57, br. 4 (2014): 221-238. <https://hrcak.srce.hr/142320>
6. Doyle S. Christina. Information literacy in an Information society: A concept for the information age. New York: ERIC Clearinghouse on information & technology, 1994.
7. Todorović, Neda. Zagađenje preobiljem informacija. CM komunikacija i mediji 17:87-93
8. Jacoby, Jacob. "Perspectives on Information Overload." Journal of Consumer Research 10, no. 4 (1984): 432-35. <http://www.jstor.org/stable/2488912>
9. Sakinah Marwati, Awit; Rumata Mutiara, Vience. The Impact of Internet Information and Communication Literacy and Overload, as Well as Social Influence, on ICT Adoption by Rural Communities. // Asian-Pacific Journal of rural development 2020, 155-174.
10. Rochat, C. Possible solutions to information overload. // South African Journal of information management vol. 4/2002, 2(2002), 1-12